

Võru-eesti eksitussõnastik. Võro instituut 2019.

Vieraita kieliä voi opiskella menestyksellisesti monella eri tavalla. Jos kielet ovat läheistä sukua toisilleen kuten ruotsi ja saksa tai suomi ja viro, niin riskisanojen luettelot, sanastot tai sanakirjat ovat mainio ja hauska apuväline opiskelussa. Kuten suomi ja viro, niin myös viro ja võro ovat läheisiä sukukieliä, joita opiskellessa pitää osata välttää tai ainakin varoa riskisanoa. Siksi Urmas Kallan kokoama ja Võron instituutin viime vuonna julkaisema võro-viro-riskisanakirja on enemmän kuin tervetullut, se on suorastaan hyvin tarpeellinen kaikille võron kieltä opiskeleville, jotka osaavat vähänkin myös viroa.

Kielentutkijoiden mukaan kun itämerensuomalainen kantakieli alkoi hajota eri murteiksi, niin ensimmäisenä joukosta erosi eteläviro. Periaatteessa siis eteläviron perillisen võron kielen tai võro-seton kielen pitäisi olla kauempana viron kirjakiielestä kuin suomen kielen. Ihan tällaiselta ei tilanne ainakaan sanaston kannalta (mutta mm. verbitaivutuksessa kylläkin) tunnu, mutta riskisanastoa selatessa tulee vastaan sekä sellaisia sanapareja, joissa suomi ja võro ovat lähellä toisiaan tai viro kulkee omia ratojaan että sellaisia sanapareja, joissa suomi ja viro ovat lähellä toisiaan, mutta võro kulkee omia ratojaan. Tässä vain muutamia esimerkkejä (mutta Huom! sanakirjassa suomen sanoja on mainittu vain muutama selitysosassa):

suomi	võro	viro
koivu	kõiv	kask
sisar	sõsar	õde
majava	majas	kobras
lämmin	lämmi	soe
eläin	elläi	loom
makea	makõ	magus
hiljaa	hillä	tasa, vaikselt
petäjä/mänty	petäi	mänd

sauna	sann	saun
lintu	tsirk	lind
haahka	haheparts	hahk
pestä	mõskma	pesta
lapsi	lats	laps
kukko	kikas	kukk
käpy	kukk	käbi
ilo	ilo	rõõm
seinä	sain	sein

muisto	mälehtüs	mälestus
sorsa	parts	part
peukalo	päss	pöial
pontikka	hansa	puskar

kieli	kiil	keel
-------	------	------

Sanakirjassa ei valitettavasti ole ilmoitettu sanamäärää. Sivuja on 224. Sanat esitetään kahdella eri palstalla eli vasemmalla lihavoituna kirjoitettu võronkielinen sana, sitten sen merkitys/merkitykset viroksi ja võronkielinen esimerkkilause. Oikeanpuoleisella palstalla taas on sanannäköinen tai melkein samannäköinen viron kielen sana lihavoituna ja sitten sen merkitys võron kielellä. Tällä puolella ei esimerkkilauseita ole. Riskisanoissa on kyse myös sanan eri taivutusmuodoista ja näissä tapauksissa annetaan myös nominin tai verbin perusmuoto.

Mainion sanakirjan tavallaan ymmärrettävä, mutta silti paha puute ja ongelma sekä virolaisille että suomalaisille on se, että võronkieliset sanat on kirjoitettu ilman erikoismerkkejä eli kieltä huonosti taitava ei tiedä, että sana kago ("käki") pitäisi võron kielen sääntöjen mukaan kirjoittaa k'ago ja ääntää suunnilleen kjako. Suomen Terve! ja viron Tere! on merkitykseltään lähellä toisiaan. Setomaalla tervehdyssana on Tereh, mutta võrolaisten vastaava tervehdys pitäisi sääntöjen mukaan kirjoittaa Tereq tai Tere^q ja viimeinen äänne jälkimmäisen e:n jälkeen on laryngaaliklusiiili eli se,

jonka suomalainen ääntää esimerkiksi käskylauseessa Anna
omena! toisen a:n ja o:n välissä.

Monia, myös minua, kiinnostaa vierasta kieltä opiskellessa sanojen
opiskelu sanakirjaa selaamalla. Kahta läheistä sukukieltä, saati
sitten kolmea läheistä sukukieltä vertaamalla ”törmää”
mielenkiintoisiin seikkoihin, jotka avaavat kiinnostavia näkymiä
myös omaan äidinkieleen ja sen kehitykseen. Ja jopa vanhoihin
heimorajoihin ja me ja ne -jaotteluun. Oivallinen esimerkki on
puhumista ilmaiseva verbi. Pohjoisvirolaisten verbi on rääkida,
võrolaisten ja muidenkin etelävirolaisten vastaavan merkityksinen
verbi taasen on kõnõlõma. Mutta pitää muistaa sekin, että
savolainen ja karjalainen useimmiten haastaa puhumisen sijaan ja
esimerkiksi vanhojen stadilaisten vastaava verbi onkin bamlata.

Tapio Mäkeläinen

Ilmestynyt ELO / 2020